

→ Människan – det kulturella djuret | SvD.se

Forskaren och författaren Patrik Lindenfors har skrivit boken "Det kulturella djuret" som börjar som sommarläsning i SvD i dag.

Foto: Simon Rehnström

Fakta | Patrik Lindenfors

■ Patrik Lindenfors är forskare i biologisk och kulturell evolution vid Institutet för framtidsstudier. Han är även knuten till Centrum för evolutionär kulturforskning & Zoologiska institutionen vid Stockholms universitet. Tidigare har han bland annat gett ut böckerna "Samarbete människans väg till framgång" och "Sekulär humanism".

SvD Kultur

Människan är unik – "Det är språket som har drivit hjärnans utveckling"

Forskaren Patrik Lindenfors menar att det är det faktum att vi är kulturella varelser som gör oss unika bland varelserna på jorden. I boken "Det kulturella djuret", som är ny följetong i SvD Kultur, försöker han förstå den mänskliga intelligensens framväxt.

Henrik Sahl Johansson
kultur@svd.se

För det första: du kallar boken "Det kulturella djuret". Berätta om den titeln. Varför inte "Det vetenskapliga djuret" eller "Det matematiska djuret"? Vad är det med kultur som särskiljer oss som art?

– Inom kulturell evolutionsforskning använder vi ordet kultur i en väldigt specifik betydelse: saker man kan lära sig av andra. I den bemärkelsen bär vi på ett arv utöver det genetiska, ett kulturellt arv som löper parallellt med det biologiska. Det finns enkel kultur hos andra djur, men inte kultur som bygger vidare på annan kultur och har en egen utvecklingsprocess. På så sätt är vi unika, så det är ett bra sätt att rama in människan, att vi är kulturella djur.

Den röda tråden i boken är frågan om den mänskliga intelligensens framväxt. Varför har vi egentligen fått så avancerade hjärnor?

– Eftersom det är en så pass unik händelse i djurriket är frågan besvärlig att undersöka – det har ju bara hänt en enda gång. Men det finns flera teorier – en är att vi är unikt sociala, och att det på något sätt skulle bidra till att vi haft vår hjärna till att fungera i sociala sammanhang.

– Den teori jag förespråkar i boken är att det är språket som drivit hjärnans utveckling.

– Det handlar helt enkelt om att språkförmåga kräver mycket av hjärnan, dels motoriska färdigheter i själva talet, men också en rent tankemässig kapacitet där vi kan bolla runt med symboler som inte har förankring i yttre ting.

– Den typen av språkförmåga där man både har ord som är definierade enbart från andra ord och grammatik, där ordningsföljd spelar stor roll för betydelsen, existerar inte hos andra djur.

– Det är därför en ganska trolig hypotes att språkförmågan drivit hjärnans utveckling, och att det är därför den vuxit sig så stor.

En återkommande reflektion i din bok är att miljön i hemmet har mindre inverkan på hur personlighet och begåvning formas än vad många kanske tror. I stället pekar du på den omgivande miljöns betydelse.

– De slutsatserna kommer främst från tvillingstudier, där man jämför enäggstvillingar som är genetiskt identiska med tvåäggstvillingar som ju inte är det, och adoptionsstudier där man studerar barn som inte är genetisk släkt men som växer upp tillsammans. Då har det visat sig att exempelvis genetiskt obesläktade adopterade barn som växer upp i samma hem inte är mer lika varandra än adopterade barn som växer upp åtskilt. Utifrån sådana studier kan man dra slutsatsen att hemmiljön är den faktor som har minst betydelse för hur man blir som person.

– Barn som växer upp i hem med många böcker blir ofta bokläsare, men om man tror att det mest har med uppväxtmiljön att

göra glömmar man bort att det finns ett genetiskt arv i bakgrunden. Det verkar ha större påverkan än hemmiljön. Med detta sagt: om man exempelvis misshandlar sitt barn kan det förstås ha oerhört stor inverkan på barnets personlighet.

Ibland lyfts det faktum fram att vår hjärna utvecklas betydligt långsammare än våra samhällen – att vi i grunden är stenåldersmänniskor omgivna av modern teknik. Finns det skäl att tro att vi inte är "anpassade" till vår egen tid?

– Nej, det tycker jag faktiskt inte. När vi lär oss språk lär vi oss inte bara att prata utan även att tänka. Och hur man tänker, det är någonting som är olika i olika tider. En gång i tiden trodde man att kvinnor inte kunde lära sig vetenskapligt tänkande, vilket förstås var fel. Och skolbarn lär sig i dag matematik som ansågs banbrytande för några hundra år sedan. Vår hjärna är en apparat som helt enkelt är väldigt duktig på att lära sig nya saker, och vad de här nya sakerna är varierar.

– Varför skulle vår hjärna vara begränsad till det vi kan just nu? Det har varit en felaktig slutsats tidigare, och jag tror att den är felaktig nu. Jag tror att vi med

bättre metoder lär oss att tänka allt bättre.

"Vi tänker aldrig självständigt", skriver du och syftar på hur våra tankar och värderingar till stor del formas av det som finns utanför oss själva. Det är ett intressant påstående i ljuset av vår tids starka politiska polarisering. Hur ser du som evolutionsforskare på den tendensen?

– Vad som är politiskt framgångsrikt varierar genom historien. Ibland är det konservatism, ibland är det frihetslängtan, ibland är det samarbete, och så vidare. Det här förändras genom hela historien, och just nu är vi i ett stadium med stor polarisering. För 20, 30 år sedan var det precis tvärtom, man trodde att politiken var slut för att alla samlades i mitten. Det är just sådana här förändringsprocesser som är intressanta att titta på utifrån ett kulturevolutionärt perspektiv, att det kanske inte så mycket är vi själva som styr debatten som att det är den som styr oss. Vi kan förmodligen förvänta oss att den här polariseringen så småningom tar slut. Eftersom klimatförändringarna ställt oss inför ett akut existentiellt hot får vi hoppas att det sker väldigt snart. ■